

Bogoczová, Irena

Studia Slavica : nový sborník českých a polských slavistů

Opera Slavica. 1998, vol. 8, iss. 2, pp. 65-69

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117071>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

одного, тем более что для большей части слов, имеющих несколько значений в русском языке, авторы приводят чаще всего одно необходимое в связи со специализацией словаря значение.

С другой стороны, часто информация в статье оказывается, на наш взгляд, недостаточно полной: например, в статье *валовой* (стр. 14) дано только два сочетания – *валовой вес*; *оборот*, тогда как чрезвычайно употребительно *валовой продукт* (такое сочетание появляется только в комментарии к аббревиатуре *ВНП* (стр. 18)), вовсе нет сочетаемости в статье *аудит* (стр. 9) и др.

Некоторые недостатки есть, как мы думаем, и в толкованиях значений слова: в статье *дискета* (стр. 32) сочетание *левая дискета* прокомментировано, мы думаем, несколько неверно (правда, трактовка слова *левая* вообще достаточно затруднительна из-за его яркой разговорной окраски). Слово *левый* в отношении какой-либо продукции значит «выпущенный сверх намеченного и не облагаемый налогом товар», отсюда – *левая прибыль*. *Пиратский* же (именно так трактуется в словаре – *pirátský*) – выпущенный без лицензии, поддельный. И сегодня русский (и средства массовой информации также) употребит сочетание *пиратский диск* (CD), *дискета*, *кассета* в значении «нефирменный, поддельный», но вряд ли «левый». Заслуживает нашего комментария и слово *сканер* (стр. 113) (словарь – *kopírka*): в русском языке это не столько копировальный аппарат (рус. *копир* или много чаще, но не совсем верно – *ксерокс*), сколько аппарат для преобразования печатного изображения в компьютерные форматы для дальнейшей модификации, в частности, действительно, и тиражирования.

Указанные нами недостатки словаря не только легко устранимы, но и ни в коем случае не умаляют безусловных его достоинств, безусловной его необходимости. Словарь, несомненно, поможет в работе с деловыми текстами и в овладении устной деловой речью всем, кто интересуется русским языком.

Светлана Никифорова (Ижевск)

STUDIA SLAVICA – nový sborník českých a polských slavistů

Již pottětí ostravští a opolští lingvisté a literární vědci prezentovali výsledky svých výzkumů ve společném sborníku s názvem STUDIA SLAVICA (Slovanské studie – Studia Slawistyczne). Na vzniku jeho jednotlivých čísel se jako vědeckí redaktori podíleli prof. dr. Jiří Damborský, DrSc., prof. dr. hab. Antoni Furdal, prof. dr. hab. Władysław Hendzel, prof. dr. hab. Władysław Lubaś a prof. dr. hab. Zdzisław Piasecki. Jednotlivé příspěvky byly podrobeny recenzentskému zhodnocení a sborník jako celek byl začleněn do řady sborníků Ostravské univerzity (Česká republika) a Uniwersytetu Opolskiego (Polská republika). První číslo se objevilo v roce 1993, druhé v roce 1995 a třetí v roce 1996.

Každé číslo obsahuje kolem 18 příspěvků zaměřených lingvisticky i literárně, přičemž u většiny z nich převládá hledisko srovnávací – česko-polské. Články jsou psány v češtině, polštině, ruštině i němčině a, přestože má odborné způsobilosti jejich autorů je rozdílná (ve sborníku publikují vedle renomovaných profesorů také začínající lingvisté), pro všechny je příznačná fundovanost a velmi dobrá úroveň. Dosud se na stránkách sborníku STUDIA SLAVICA představilo celkem 42 slavistů, hlavně českých a polských.

Naším úkolem není hodnotit jednotlivé příspěvky, ale spíše podat stručné informace o jejich obsahovém zaměření a usnadnit případnému čtenáři orientaci v poměrně rozsáhlé a různorodé oblasti problémů, jimž se jednotliví autoři věnují, a tím i pomocí sborníku proniknout do povědomí širšího okruhu příjemců.

Hned v úvodu dlužno říci, že lingvistické příspěvky, a to jak ty, které jsou zaměřeny obecně a shrnují výsledky dosavadního vědeckého úsilí autora článku či jazykovědců vůbec, tak i ty, jejichž předmětem je konkrétní jazykový jev, zkoumají jazyk jako *langue* jen ve výjimečných případech. Daleko častěji se zabývají jeho promluvou stránkou a jazyk posuzují v širším kontextu jeho současných uživatelů. Stejně laděny jsou práce literárněvědné, v nichž převládá otázka vzájemných česko-polských kulturních kontaktů. Je zcela pochopitelné, že mimořádný zájem je věnován mikroregionu českého Těšínského Slezska, kde se nejen mísí dva národní jazyky (polský a český), ale i dvě národní kultury (srov. Davidová, Bogoczová, Jahołkowska, Klimszová, Raclavská, Matysková, Wolny...).

I. V prvé řadě vzpomeňme práce syntetické, přinášející souhrn poznatků o předmětu lingvistiky (Furdal, č. 1, s. 5–9, dále bez č. a s.) či přehled polské sociolingvistické produkce, včetně obsáhlé bibliografie (Lubaš, 2, 17–26). Stejně povahy je článek, který zachycuje vývoj slavistiky na českých a slovenských vysokých školách od roku 1918 po současnost a pojednává o jejich aktuálních problémech (Damborský, 3, 23–28), či příspěvek Davidové k jazykové situaci v České republice a rozrušení českého národního jazyka (3, 29–38).

Dvě práce jsou věnovány mluvnickým kategoriím čísla a osoby. Obě jsou komparativní a obě přesahují mimo rámec samotného gramatického a slovtvorného systému polštiny a češtiny (viz Damborský, 2, 7–15 a Mrhačová, 1, 53–68).

Velmi hodnotné jsou práce o slangu. První z nich tento nespisovný útvar jazyka definuje (Hubáček, 2, 27–31), ve druhé se píše o jeho sociolingvistickém aspektu (Krčmová, 2, 33–38).

Aktuálně a pragmaticky působí články, které si všimají jazyka v nových společenských, politických či ekonomických poměrech. Srpová (1, 85–92) analyzuje a klasifikuje novinové titulky, poukazuje na jejich účinnost a výstižnost, a mnohdy schopnost suplovat vlastní text, který uvádějí. Chlebda sleduje vznik nových přísloví v epoše sovětského Ruska v článku s příznačným názvem *K voprosu o poslovicach sovětskogo naroda* (1, 135–139). Ruštiny ve sféře bankovníctví se týká příspěvek Gusjewové z Erfurtu (3, 39–50); rusisticky zaměřené jsou i další práce německých slavistů Hartunga (3, 93–114), Tischerové (3, 62–74), přfp. Schuhknechta (3, 115–125).

Jazyku v uměleckém překladu, kde záleží nejen na přenosu obsahu textu a jeho estetických hodnot, ale také na přenosu kulturně národního kontextu, do něhož je jazyk zapojen (zde v relaci ruština-čeština), se věnuje **Lepilová** (1, 111–115), zatímco **Nováček** (1, 69–77) informuje o úskalích překladu strojového (počítačového).

Na jazykovou situaci českého Těšínska soustředí pozornost hned několik autorů. **Davidová** zkoumá regionalismy (nářeční prvky) v deklinaci českých zájmen a adjektiv v současné mluvě obyvatel města Havlífova, jednoho z nejmladších měst České republiky (1, 17–28 a 2, 39–45), jazyková inteference v oblasti psaného (úředního, administrativního) jazyka z přelomu 18. a 19. stol. je předmětem společného příspěvku **Klimszové** a **Raclavské** (1, 43–46), o jazykovou stránku publicistických textů, které se dnes objevují v polském menšinovém tisku na českém Těšínsku, se zajímá **Jaholkowska** (1, 29–33), jazykem náhrobních textů se zabývá **Klimszová** (2, 63–67). Dále se dočteme o tom, jaká metoda provádění sociolingvistického výzkumu se osvědčila v jazykově i národnostně smíšené oblasti (**Bogoczová**, 3, 14–21), které didaktické postupy jsou účinné při výuce polskému jazyku coby mateřskému na polských menšinových školách v České republice (**Matysková**, 2, 69–74), anebo, co vše může být ukazatelem příslušnosti k jistému etniku ve vícenárodním prostředí (**Jasiński**, 1, 35–41).

Interferenci v jiné slovanské oblasti, a to na styku Slovanů západních a východních, se věnuje **Kochman** (1, 47–51), přičemž právem zdůrazňuje roli jazyka zprostředkovatelského mezi jazykem předávajícím a přijímajícím lexikální výpůjčky.

Z dalších autorů jmenujeme **Lachura**, který srovnává polštinu s ruštinou v oblasti temporálních konstrukcí (2, 47–54), ostravské rusisty **Rudincovou** a **Vavrečku** (1, 79–83 a 2, 79–86) a bohemistku **Demlovou**, popisující jazykovou komunikaci během soudního přelíčení (2, 55–61).

Prvkům hovorovosti (nespisovnosti) v českých literárních uměleckých textech věnovala svůj příspěvek **Balowska** (3, 5–13), která svou pozornost zaměřila na rovinu fonologickou. **Lubaš** se tentokrát nechal inspirovat jazykem polských sdělovacích prostředků, jenž se v současné době začíná nebezpečně vzdalovat od standardu, a jeho analýzu provádí ve všech jazykových plánech (3, 51–61).

Na hranici vlastní lingvistiky a poetiky se pohybuje příspěvek **Dąbrowské** o grafickém rozvržení jazykových znaků v básnické tvorbě V. Havla (3, 75–90). Obdobně problematice se věnuje **Lepilová** v článku věnovaném ruskému básníkovi A. Blokovi (3, 147–154). O symbolice čísel v tvorbě A. Lustiga se dočteme v příspěvku **Zabierzewské-Kucharské** (3, 218–225).

II. Jak jsme se již zmínili, také v literárněvědných příspěvcích se z velké části srovnává. Články se týkají šíření polské literatury v českém prostředí a naopak, překladové literatury apod. O tom, že Gombrowicz inspiroval Kunderu, se dočteme u **Grace** (2, 133–139), a že Vítězslava Háška objevil pro Poláky W. Beiza, což jemu samotnému přineslo popularitu v českých literárních a čtenářských kruzích, u **Piaseckého** (1, 93–103).

Wierszyłowska (3, 189–204) podává přehled slovanských básníků a spisovatelů, jejichž tvorba byla prezentována na stránkách varšavských literárních listů *Życie* v období 1887–1891. Rozličnost zájmů, umělecký vkus i hloubka vědomostí redaktorů tohoto prestižního týdeníku (nejpopulárnější byl Zenon Przesmycki, známý též jako Miriam) budí respekt: v listech je zastoupena literatura česká (Vrchlický, Zeyer), slovenská (Hurban), ruská (Turgeněv) i jihoslovanská (Vraz, Preradović, Šenoa, Gundulić, Kersnik, Vodnik, Slavejkov, Vazov...). Literaturou českou zvlášť, která kdy byla v *Życiu* publikována, se **Wierszyłowska** zabývá podrobněji při jiné příležitosti (2, 125–132). Jak vyplývá z jejího článku, jednalo se o překlady z tvorby Vrchlického, Krásnohorské, Zeyera, Hála, Čecha, Sládka a Nerudy.

Hendzel nás upozorňuje na okouzlení významného polského spisovatele Stefana Żeromského Turgeněvem a Dostojevským (3, 139–145), které se dostavilo navzdory výbojně zahraniční politice tehdejšího Ruska vůči Polsku.

Do českého povědomí pronikl na konci 19. stol. polský básník Stanisław Przybyszewski (ale také Norwid aj.) prostřednictvím Jiřího Karáska a Arnošta Procházky – redaktora *Moderní revue*. Podrobně se o tom píše v článku **Pospiechové** (1, 105–109), zatímco podle **Mazurové** (1, 117–124) si Jaroslav Vrchlický získal přízeň polských čtenářů svými polonofilskými zájmy (viz jeho básně věnované Mickiewiczovi, Krašinskému a Slowackému).

Na tvorbu jediného umělce je zaměřen příspěvek **Kubinky**, autora článku o Bartłomiej Paprockém, mimořádně plodném polském spisovateli 16. stol., jenž se stal ve své vlasti nepopulární vzhledem ke svým prohabsburským sympatiím, ovšem v českém prostředí je dodnes ceněn jako významný heraldik (viz 2, 121–124). **Wolny** se věnuje Wilhelmu Przewczkovi, polsky píšícímu básníkovi z českého Těšínska (3, 205–217), **Wieczorková** je orientována na osobnost Innokentije Annenského, talentovaného ruského kritika, básníka, dramaturga, pedagoga a překladatele dorevolučního období (3, 179–188). Se zajímavými názory Stanisława Kolbuszewského, slavného historika polské literatury, k nimž patří např. myšlenka o promarněné šanci na vytvoření mohutného společného polsko-českého státního útvaru na začátku 11. stol., který by byl v následujících stoletích schopen vzdorovat německým vlivům, nás blíže seznamuje **Piasecki** (2, 89–104). Těž autor se ve třetím čísle sborníku zabývá uměleckým (hlavně literárním) zpracováním zbojnického motivu ve slovanských literaturách (3, 155–177).

Myšlenky o lidské existenci v české literatuře z doby 2. světové války se věnuje **Balowski** (3, 127–137), do minulosti se vrací také dvojice autorů **Wieczorková a Kodzis** v příspěvku o ruské exilové poezii 20. a 30. let a jejich střediscích (2, 105–111).

Wiesław Otkusz se ve sborníku prezentuje dvakrát. Jednou jako autor příspěvku o rozhlasovém zpracování literárního díla (2, 113–119), podruhé článkem o mimořádné společenské události, jakou bylo předvedení obrazu českého malíře Václava Brožíka ve varšavské galerii (1, 125–133). Závěrem vzpomeňme příspěvek k bohatým edičním tradicím na Těšínsku autorky **Kossakowské-Jaroszové** (2, 141–148).

Vzhledem k tomu, že sborník STUDIA SLAVICA vychází střídavě v Ostravě a v Opolí, má poněkud rozdílnou technickou úpravu i úroveň. Všechny příspěvky v čísle 1 a 2 jsou opatřeny resumé v některém ze světových jazyků, bibliografií, příp. poznámkami. Číslo 3 je v tomto ohledu méně důsledné, nemá jednotnou počítačovou sazbu a jinojazyčné shrnutí obsahu není u článků závazné. Doufejme, že tyto redakční nedostatky budou časem odstraněny ku prospěchu jinak velmi zdařilého díla. Všechna tři čísla sborníku jsou totiž pro současnou slavistiku velkým přínosem, zejména pro tzv. slavistiku aplikovanou, která za tradiční slavistiku akademickou svou odborností nijak nezaostává, navíc pak reaguje na aktuální potřeby jazykovědy, prováděje některá dosavadní stanoviska a je více propojena s řečovou praxí.

Irena Bogoczová

Рылов А. С.: Футбольная терминология. Словарь-справочник. Нижний Новгород, 1997, 126 с.

V souvislosti s konáním konference „Актуальные проблемы стилелогии и терминоведения“, pořádané v roce 1997 katedrami ruského jazyka a obecné jazykovědy při příležitosti 80. výročí narození prof. B. N. Golovina, byl vydán úzce specializovaný informační slovníček, zahrnující nejnovější terminologii používanou ve sportovní sféře se zaměřením na kopanou. Publikaci lze zařadit do oblasti populárně-vědeckých příruček, recenzovali ji vedoucí katedry ruského jazyka prof. M. A. Gračev a A. V. Martynov (rozhodčí a odb. asistent katedry sportovních her). Podle anotace je příručka určena studentům tělesné výchovy, sportovním komentátorům a všem milovníkům kopané; obsahuje předmluvu, stručně pojednává o principech, na základě kterých byl slovníček sestaven. Je připojen seznam použité literatury, představující různé nejnovější publikace sportovně metodického charakteru (učebnice, pravidla, techniku hry apod.). Mnoho materiálu čerpá z odborných sportovních časopisů z let 1994–1997. Pracuje s výkladovými slovníky, etymologickým slovníkem, slovníkem cizích slov a encyklopedickým slovníkem tělesné výchovy a sportu.

Příručka vychází v roce, kdy ruská kopaná oslavuje 100. výročí. V současnosti, kdy kopaná přestala být amatérským sportem a stala se sportem profesionálním, je nezbytné, aby terminologii ovládali nejen hráči kopané, ale aby byla srozumitelná i lidem jiných profesí. A. Rylov podotýká, že se podobná terminologie objevuje i ve výkladových slovnících, rovněž tak v časopisech se sportovní tematikou, učebnicích, byla zpracovávána při různých příležitostech, např. před olympijskými hrami v Moskvě v r. 1980. Podle autorova názoru se úzce specializovaná terminologie mnohdy vyvíjela na základě běžně používaných ruských lexémů, např. *бить, коридор, мяч, судья*; význam těchto slov byl příliš zdůrazňován na úkor úzce specializovaných terminologických spojení.